

**Uwagi dotyczące
projektu rozporządzenia Ministra Nauki
z dnia 31 października 2024 roku
w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism
naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych**

Z nadesłanych uwag wynika, że projekt wymaga jeszcze głębszego zastanowienia i szerszej dyskusji. Potrzeba więcej czasu niż miesiąc na opracowanie i konsultacje tak ważnego, a przy tym budzącego liczne kontrowersje dokumentu.

Proponowane zmiany są do pewnego stopnia zachowawcze, wprowadzają jednak zmiany, które w naszym odczuciu co do zasady poprawiają system. Niemniej, chcemy zwrócić uwagę na następujące aspekty proponowanych zmian.

Bazy danych i wskaźniki

1. Rozszerzanie listy baz danych jest dobrym rozwiązaniem, ponieważ zwiększa widoczność czasopism. Ważne jednak, aby przeanalizować, jakie kryteria są stosowane w tych bazach do oceny czasopism. Dzięki temu można zadbać o jednolite standardy, szczególnie w przypadku czasopism z obszarów humanistycznych i społecznych, które mają specyficzne potrzeby i znaczenie społeczne.
2. Ważne, by rozszerzona lista baz danych nie obniżała standardów publikacyjnych. Bazy takie jako DOAJ, EBSCO, ERIH+ (które nie oceniają jakości merytorycznej) czy Index Copernicus (który ma ogromną popularność wśród *predatory journals*) nie gwarantują analogicznej jakości czasopism jak Scopus i WoS. Skale przełożenia rankingu na punkty nie powinny być dla tych dwóch rodzajów baz tożsame.
3. Ocena czasopism oparta jest na wskaźnikach takich jak impact factor, które mierzą cytowalność, ale nie zawsze odzwierciedlają realną wartość społeczną badań. Korzystanie z międzynarodowych baz indeksacyjnych, takich jak SCOPUS czy WoS, nie zawsze oddaje rzeczywistą wartość czasopism dla środowiska polskich badaczy. Być może warto rozważyć równoległe wsparcie dla publikacji, które choć nie znajdują się w najbardziej prestiżowych bazach, mają znaczenie dla polskiego kontekstu naukowego.

Monografie – ocena wydawnictw

4. Bardzo niewielka część projektu dotyczy punktowania monografii (wydawnictw je publikujących), to tylko par. 2-4. Utrzymano jedynie dwie „klasy” punktowe, co nie sprzyja różnicowaniu w ocenie jednostek, któremu ta punktacja ma służyć. Co więcej, „kryteria” przypisania 200 pkt. są w znacznym stopniu dowolne, nie ma żadnych wskazań bardziej ilościowych co oznacza np. „istotny wkład”, „polityka przyczyniająca się do upowszechniania”, czy „uznawanie przez środowisko za wiodące”. Nawet przy tak niejasnych „kryteriach” wdrożyć by było wprowadzić więcej grup punktowych, aby rozróżnić monografie bardzo dobre (200 pkt.) nie tylko od spełniających minimalne wymagania (80 pkt.), ale także choćby od „dobrych (np. 120 pkt.).

5. W opisie procedury wyłaniania wydawnictw, które mają znaleźć się na ministerialnym wykazie, brakuje zapisu o podwyższeniu wartości punktowej monografii o 50% w przypadku nauk humanistycznych. Mowa jest tylko o 80 punktach (zamiast 120, jak obecnie) i 200 (zamiast 300) w zależności od poziomu.
6. W kontekście zapisów dotyczących wyłaniania wykazu wydawnictw kluczowe – dla humanistyki, ze szczególnym uwzględnieniem szeroko pojętej neofilologii – powinno być uwzględnienie wydawnictw akademickich publikujących nie tylko w języku polskim i angielskim, lecz także – w większym zakresie jak w dotychczasowych wykazach wydawnictw naukowych Ministra – w innych językach obcych, które gwarantują światowy zasięg publikacji. Punktem odniesienia mogłaby być np. norweski Social Sciences Norwegian Register For Scientific Journals, Series And Publishers (<https://kanalregister.hkdir.no/en/sok?option=publisher&page=1>) czy hiszpańska lista SPI (Scholarly Publishers Indicators in Humanities, <https://spi.csic.es/indicadores/prestigio-editorial>) opracowywana przez zespół badawczy ILIA (Grupo de Investigación sobre el Libro Académico) działający w ramach CSIC (Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Hiszpania).
7. Zauważamy brak opisu procedur ewaluowania statusu poszczególnych wydawnictw pod kątem spełniania kryteriów sformułowanych w Rozporządzeniu jako podstawa zakwalifikowania wydawnictwa do wykazu Ministra.

Ocena czasopism

8. Jedną z najważniejszych kwestii do dalszej dyskusji nad tym projektem jest idea tworzenia wykazu czasopism w oparciu o ostry podział nauk na dwie grupy: pierwsza: nauki humanistyczne, społeczne, teologiczne, o rodzinie; druga: nauki inżynieryjno-techniczne, medyczne, o zdrowiu, rolnicze, ścisłe i przyrodnicze, weterynaryjne. W omawianym projekcie za powyższym podziałem idą odmienne sposoby punktacji czasopism. Sposób punktacji dla grupy pierwszej jest znacznie mniej wymagający niż dla czasopism, które mają być przypisane do grupy drugiej. Istotne problemy z tym związane pojawiają się w przypadku nauk, które mają charakter interdyscyplinarny, a szczególnie młodych, nowych nauk, np. psychologia. To powoduje, że klasyfikacja i punktacja czasopism oparta na dwóch grupach dziedzin może okazać się zbyt wąska, a w konsekwencji nietrafna.
9. Zaproponowano 5 wskaźników wpływu, względem których następuje ocena czasopism. Natomiast wybór jednego czy więcej wskaźnika dla danej dyscypliny pozostaje niezdefiniowany – jest arbitralny, nie podlega uporządkowaniu żadnym, choćby jakościowym kryterium.
10. Zwracamy również uwagę, że w projekcie rozporządzenia ustawodawca nie przewidział jasnych rozwiązań w przyznaniu punktów dla czasopism, które zmieniły nazwę przy zachowaniu ciągłości merytorycznej i specyfiki czasopisma. Obecne rozwiązania prowadzą do obniżenia punktacji takich czasopism. Naszym zdaniem zmiana nazwy często będąca następstwem doprecyzowania profilu czasopisma nie powinna skutkować

obniżeniem punktacji, zwłaszcza jeśli czasopismo utrzymuje swój prestiż o czym świadczy fakt, iż czasopismo nadal należy do grupy Q1.

11. Problemem są czasopisma nowe, które wydawane są przez prestiżowych wydawców, a pierwsze wskaźniki (np. JIF) uzyskują dopiero po trzech latach i uzyskają 20 punktów. Jak często listy będą aktualizowane? Obecnie takie „nowe” czasopisma, chociaż posiadają już swoje wysokie wskaźniki JIF, ciągle mają 20 punktów.
12. Jako kryterium oceny czasopisma oprócz wskazanego w projekcie udziału czasopisma w ministerialnym Programie Wsparcie dla Czasopism Naukowych (2019-2020), warto uwzględnić również udział czasopisma w ministerialnym programie pt. Rozwój Czasopism Naukowych (2022-2024).
13. Nie wydaje się słuszne pozostawienie możliwości arbitralnego (choć z wymaganym uzasadnieniem) podnoszenia i obniżania przypisania punktów czasopismom aż o dwa progi punktowe. To oznacza, że czasopismo algorytmicznie „wycenione” na 100 pkt. może stać się zarówno wybitnym (200 pkt.) jak i bardzo słabym (40 pkt.). O ile możliwość obniżania punktacji w szczególnych przypadkach o dwa progi jest do pewnego stopnia akceptowalna (aczkolwiek stwierdzenie nierzetelności powinno raczej skutkować całkowitą eliminacją podmiotu z listy), to warto rozważyć pozostawienie możliwości podwyższania o co najwyżej jeden próg. Zwłaszcza, że wprowadzona jest dodatkowa możliwość „przesunięcia o centyl” dla czasopism „wspierających cele polityki naukowej państwa”. Bez konkretnego doprecyzowania tych celów, może to prowadzić do subiektywnych i nieprzejrzystych decyzji w przyznawaniu punktów, co z kolei może zaburzać obiektywność i równość w ocenie czasopism. Ważnym zabezpieczeniem takich zmian może być wprowadzenie konieczności sporządzenia i publikowania uzasadnienia merytorycznego takich ruchów.
14. Projekt utrzymuje całkowitą dowolność decyzji Ministra, który „sporządza wykaz na podstawie” propozycji listy od KEN. To konserwuje możliwość dowolnych manipulacji, tak zawartości list, jak i punktacji. Samoograniczenie Ministra w postaci np. limitu zmian do maksymalnie 1% pozycji i konieczność uzasadnienia byłaby pożądana.
15. Postulujemy zapisanie limitu, ile czasopism dodatkowych można zgłosić albo zapisania limitu, ile czasopism dodatkowych może dostać 200 / 140 punktów albo zapisania wyższych progów centylowych dla ścieżki dodatkowej spoza Scopus/WoS, na przykład:
 - 1) 200 punktów, jeżeli wartość centylowa wynosi co najmniej 98;
 - 2) 140 punktów, jeżeli wartość centylowa wynosi co najmniej 90, ale mniej niż 98;
 - 3) 100 punktów, jeżeli wartość centylowa wynosi co najmniej 75, ale mniej niż 90;
 - 4) 70 punktów, jeżeli wartość centylowa wynosi co najmniej 50, ale mniej niż 75;
 - 5) 40 punktów, jeżeli wartość centylowa wynosi co najmniej 25, ale mniej niż 50;
 - 6) 20 punktów, jeżeli wartość centylowa wynosi mniej niż 25.

Ocena ekspercka

16. W opcji oceny eksperckiej („drugi etap”) określono 8 kryteriów z konkretną punktacją. Uszczegółowienie, a więc odejście od arbitralności, jest słuszne, ale same kryteria muszą

ulec doprecyzowaniu. Czym różni się „rozpoznawalność” od „znaczenia” i jak odrywa się je od „poziomu merytorycznego”? Co oznacza i jak mierzy się „upowszechnianie polskiej kultury” czy „poziom umiędzynarodowienia”? Proponujemy, by w obecnej ocenie określić zakres przyznawanych punktów przez ekspertów powołanych przez MNiSW na poziomie 25-30%. Pozostałe składniki oceny czasopisma powinny być związane z obiektywnymi ocenami wynikającymi z bibliometrii oraz indeksowania przez prestiżowe, międzynarodowe platformy akademickie.

17. Warto rozważyć podanie kryteriów przypisania czasopism do dyscyplin. Brak takich kryteriów powoduje, że przypisanie czasopism do dyscypliny (jakiegokolwiek) jest całkowicie uznaniowe i nie wymaga uzasadnienia. Ponadto warto rozważyć wprowadzenie procedury odwoławczej od błędnego przypisania czasopisma do dyscypliny, gdyż może być krzywdzące dla dyscypliny A, jeśli czasopismo jest także przypisane do dyscyplin B i C, ale pełni w nich rolę marginalną. Wówczas w ostatecznym zestawieniu punktacja zostanie obniżona, mimo że w dyscyplinie A czasopismo pełni rolę kluczową.
18. Zastosowanie dwustopniowego procesu oceny czasopism naukowych może wydłużyć proces sporządzania wykazu. Warto rozważyć usprawnienie procedury np. poprzez automatyzację pierwszego etapu oceny oraz wyznaczenie terminów dla KEN i zespołów doradczych.
19. W §12 mógłby znaleźć się zapis, że w skład zespołów wchodzi po jednym przedstawicielu każdej uczelni, instytutu PAN, instytutu badawczego, który w danej dyscyplinie posiada kategorię naukową A+, A albo B+ albo uprawnienie nadane w trybie określonym w art. 226a ust. 1 Ustawy (komentarz: dla nowych dyscyplin, które nie podlegały do tej pory ewaluacji). Ta poprawka jest kluczowa dla powodzenia procesu tworzenia wykazu czasopism. Tak skonstruowane zespoły doradcze będą reprezentowały całe środowisko naukowe, co będzie sprzyjało wypracowaniu wykazów powszechnie akceptowalnych.
20. Wątpliwości budzi kryterium wydawania artykułów po angielsku – co z dyscyplinami, dla których inne języki są kluczowe (niemiecki, francuski, hiszpański, języki romańskie, słowiańskie, itp.). Jak to kryterium pogodzić z funkcjonowaniem czasopism polskich o uznanej renomie, które z racji przedmiotu publikują wyłącznie po polsku (np. „Język Polski” 0021-6941, obecnie 100 pkt)?
21. Czasopisma krajowe i o dużej wartości lokalnej (np. dotyczące specyficznych problemów społecznych, kulturowych czy ekonomicznych w danym kraju) często mają niższe wskaźniki cytowań i mniejsze znaczenie w międzynarodowych rankingach. Punktowanie takich czasopism według globalnych standardów zniechęca naukowców do publikowania badań o tematyce krajowej i w języku ojczystym.
22. Być może warto rozważyć wprowadzenie oddzielnej kategorii oceny dla tych czasopism, które publikują w języku polskim i koncentrują się na problematyce lokalnej, mogłoby to wspierać rozwój krajowego dyskursu naukowego.

Systematyczne sporządzanie wykazów

23. Wadą poprzedniego systemu był brak aktualizacji listy czasopism. Nowe czasopisma często szybko zyskują na prestiżu, co powinno się uwzględniać w ewaluacji. Inne czasopisma z kolei tracą uznanie, są sprzedawane, przechodzą na praktyki drapieżne – co obserwowaliśmy w ostatnich latach i co szeroko było dyskutowane w różnych gremiach naukowych. Oczekujemy stałego procesu ewaluacji, np. w trybie rocznym – mniejszym wysiłkiem można ewaluować systematycznie wskaźniki bibliometryczne (bez ekspertów), a eksperckie (bardziej stabilne w dłuższym okresie) pozostawić kilkuletniemu okresowi weryfikacji, np. raz na 4 lata.

Uwagi ogólne

24. Ambiwalentnie należy odnieść się do wielokrotnego posłużenia się przez projektodawcę terminami ocennymi i nieostrymi, takimi jak w szczególności: „szczególne znaczenie dla realizacji celów polityki naukowej państwa”, „znaczenie dla rozwoju dyscypliny naukowej” czy „szczególny wpływ na rozwój danej dyscypliny naukowej”, „rzeczywista pozycja naukowa”, „międzynarodowa renoma”, „rozpoznawalność”, „upowszechnianie polskiej kultury”, „etyczne i naukowe standardy”, czy – w odniesieniu do wydawnictw – „istotny wkład w rozwój światowej nauki”, „uznawane za wiodące przez środowisko naukowe”. Z jednej strony sformułowania tego typu umożliwiają Komisji Ewaluacji Nauki (KEN) i zespołom doradczym na dokonanie wieloaspektowych i ze swej istoty zniuansowanych oraz kontekstualnych ustaleń jakościowych w ramach oceny wydawnictw i czasopism naukowych. Z drugiej jednak strony, wysoka ocenność przywołanych kryteriów może istotnie osłabić obiektywność procesu sporządzania wykazów wydawnictw i czasopism, czyniąc go w niemałym stopniu – być może nadmiernym – dyskrejonanym czy uznaniowym.
25. Obawy budzą treści również treści § 11 rozporządzenia, a w szczególności uzależnienie oceny czasopisma naukowego od jego „znaczenia dla realizacji celów polityki naukowej państwa”. Zastosowanie takiego sformułowania rodzi ryzyko kierowania się w ramach tej oceny zgodnością publikowanych w czasopiśmie treści z nierzadko politycznie naznaczonym stanowiskiem Rady Ministrów w poszczególnych społecznie doniosłych kwestiach, a będących przedmiotem naukowych sporów i publicznej debaty. To z kolei stanowi pewne zagrożenie dla wolności badań naukowych.
26. Choć w projekcie jest mowa o czasopismach typu open access, to jednak projekt nie zawiera jasnych wytycznych z polityką i działaniami na rzecz rozwoju Open Science w Unii Europejskiej.

Zygmunt Lalak

Przewodniczący Uniwersyteckiej Komisji Nauki